

Arrantzan ere EBk agintzen digu. Baina EBn Frantziako estatuak agintzen duenez, nahi duena egiten jarraitzen du. EBko legea Espainiako estatuari betearazi, baina berak nahi duena egiten du. Antzeko zerbait gertatuko zaigu mahastiekin. EBk erabakiko du zenbat murriztu behar diren mahastiak, eta jakina, ahulena galtzaile; beraz, une gogorragoak periferian gaudenontzat.

Izan ere, Elkartean, *klub* batean bezala, kide izan nahi duenak aurretik ezarrita zeuden arauak onetsi behar ditu, eta arauak sortzaileek egiten dituzte. Gerora datozenek arau horiek bete behar dituzte. Beraz, abantailarekin jokatzeko dute sortzaileek. Eta jakina, EB klub bat da, eta arauak eta kide izateko epeak lehenengo sortzaileek ezarri zituzten, eta nahiko denbora izan zuten beren egitura ekonomikoak egokitzeko. Ea noiz sortzen den geure tamainako elkarteak!

XABIER ETXANIZ

INURRI LANGILEEN FRUITUAK. GERTAKARI HANDI ETA XUMEAK

Herri bateko kulturgintzaren eboluzioa aztertzean ekintza edo gertakari garrantzitsuak kontuan hartzen diren bezala, txiki eta xumeak ere presente izan behar ditugu. Nire ustez, Egunkariako irakurlea naizen aldetik, oso garrantzitsua eta itxaropentsua izan da Egunkariak Jaurilaritzarekin lortutako akordioa; orain arte Euskal Herriko eta nazioarteko albiste garrantzitsuen berri genuen bitartean, hemendik aurrera albiste horiek osatuz joango diren gehigarri eta kolaborazio bereziak lortuko dituela uste dugu.

Garrantzitsua izan da AEKrekin lortutako akordioa (HABEko euskaltegiak desegitearekin erlazonaturik egon daitekeen akordioa?), baina oraindik asko falta da helduen euskalduntze-alfabetatze lanetan ari den jendearen egoera normalizatzeko, lan-baldintzak, aseguruak, lokalak,... urrats handia eman da, baina bidaiak luzea izango da.

Donostian inaguraturiko «Koldo Mitxelena kulturgunea» ere, gertakari handi hauen artean koka daiteke. Beharrezkoa zen, eta aurreneko urte honetan zenbait erakusketa, argitarapen eta emanaldi interesgarri eskaini ditu.

Baina honelako ospakizun eta akordio garrantzitsuen ondoan izan dira beste batzuk ere; lan isila eta etengabearen ondorioa. Inurrien lana legez, hemen ere egon dira pertsona edo erakunde batzuk apurka-apurka lan jarriaren ondorioz emaitza interesgarriak eman dituztenak, edo Euskal Herriko kultur mugimenduan beste hondar-ale bat jarri dutenak.

«Koldo Mitxelena» dagoen hiri berean «Haur-liburuaren dokumentaziogunea» inaguratu da, Euskal Herrian dagoen bigarrena eta Donostiako Haur-Liburutegiaren osagarri dena. Orain arte batipat literatur lanak sortzeaz edo itzultzeaz kezkatu baldin bagara, iritsi da erreflexionatzeko, ikertzeko, debateak burutzeko medioak jartzeko ordua. 1993ko urte-buakeran haur-literaturari buruzko hiru ikerketa argitaratu ziren eta 1994ko urtarrilean beste bat. Mugimendu txiki baten hasiera da, haur eta gazte-literaturaren inguruan dagoen erreflexio eta ikerketarako nahiaren ondorioa. Azken hamabost urtetan kaleratutako liburu-kopuruari begiratu izan zaio, zenbat eta gehiago hobe, behar handia baitzegoen. Urtetik urtera liburu gehiago kaleratu dira eta datu horrek isladatzen omen zuen euskal liburugintzaren egoera. Orain, aldiz, iritsi da alde batetik kalitatean exigenteagoak izateko ordua (gutxiago kaleratu behar baldin bada, gutxiago kaleratuz), eta beste aldetik gure liburugintzari buruzko erreflexioa egiteko unea. Zer behar dugu, nora goaz, nolako lanak plazaratu behar dira, zer egin merkatu txiki honetan eta nola atera gizarte normalizatu batek behar dituen produktu txukun eta aberasgarriak? Honelako azterketak egiteko guztiz beharrezkoak dira J.M. Torrealda iñeren *XX. mendeko euskal liburuen katalogoa (1900-1992)* bezalako lanak, «Haur-liburuaren dokumentaziogunea» edo Gasteizko «Sancho el Sabio» fundazioaren inurri-lana.

Baina izan dira komunikabideetako orriek erakutsi ez dituzten bestelako gertakariak ere; Mariasun Landaren *Julieta, Romeo y los ratones* liburua esaterako, inoiz euskal liburu ba-

tek erdaraz izan duen tiradarik handiena eduki duen argitalpena. Edo beren lanari esker kanporatzen hasi diren idazleen lanak (Patxi Zubizarre t a ren kasua esaterako). Gero eta gehiago dira kanporatzen ari diren euskal idazleak —haur eta gazte-literaturan behintzat—, Mariasun Landak aipaturiko liburuaz gain beste bat plazaratu du gazteleraz eta katalaneraz *Iholdi*, *Izeba txikia* eta *Alex* ipuinak bilduz, J. K. Igerabideren *Begi-niniaren poemak* e re gazteleraz argitaratuko omen da las-ter,... baina kasu guztietan egilea bera izan da bere lanaren berri eman duena, kanporatze-prozesuaz arduratu dena. Gure literaturgintzaren huts nabarmenetako bat arlo honetan dago oraindik ere; kanpoko lanak erosten erakutsi izan dugun tre-bezia bera izan beharko genuke gure produktuak saltzerakoan.

Beste lan isil horietako bat dugu «Irakasleak ikastetxetara» kanpainaren inguruan aritu diren antolatzaile, idazle eta ikastetxeak. Irakurketa bultzatzeko, literaturaren plazerra transmititzeko eginiko kanpaina. Aurten lehenengo aldiz iritsi da kanpaina hau Bizkaia eta Araba aldera, aurten inoiz baino idazle eta ikastetxe gehiago inplikatu dira. Honelako kanpaina bat gertakari garrantzitsua da euskal letretan, garrantzitsua ukitzen duen jende-kopuruagatik eta baita luzera begira izan ditzakeen ondorioengatik ere. Idazle bat ezagutzeak, entzuteak, el-karrizketatzeak, idazle horrenganako interesa pizteaz gain, bere liburuak —eta beste batzuenak— irakurtzera animatzen dute. Alde honetatik, liburutegietan (gero eta gehiago direnak, zorionez) egiten ari den lanaren osagarri litzateke.

ALDIZKARIETAKO INURRIAK

Baina inurri guztiak ez dira ezagunak, badira izengabeko inurri langile finak. Nire hirian, Gasteizen, hilerokaleratzen da «Geu Gasteiz» izeneko aldizkaria. 5.000 etxetan sartzen den aldizkaria euskara hutsean. Adibide bat besterik ez da, badira hamaika herri-aldizkari, bakoitza bere egora partikularra-ekin. Nik hobeto ezagutzen dudana Gasteizkoa da, eta egia esan mirari bat da hilerokaleratzen jasotzea. Baina mirari horrek badu bere atzean kazetari-talde langilea, maketatzaileak, pu-blizitate-arduraduna... jo ta ke lanean.

Egia da aldizkarigintza ez dela atzo bertakoa, urte batzuk di rela Arrasaten hasitako esperientzia harekin, baina gezurra ematen badu ere, gero eta herri gehiagotan gero eta ale gehiago ari dira kaleratzen; alegia, euskal irakurlegoa hazten ari dela (direla) etengabe. Gasteiz bezalako hiri batean guztiz interesgarria da «Geu Gasteiz»en esperientzia, interesgarria eta beharrezkoa, bai irakurketa-mailan edo informazio-mailan suposatzen duenagatik baita psikologikoki jakiteagatik hiri «erdaldun» honetako 5.000 etxetan jasotzen dela euskarazko aldizkaria.

Herri-aldizkariak betebeharrak garrantzitsua egiten ari dira: interes eta hizkera hurbiletik irakurleak erakartzea eta euskal irakurlegoa osatzen joatea. Urrats handiak eman dira; hasierako aleak eta gaur egungoak ikustea besterik ez dago. Hala ere, Euskal Herri hau normalizatua izateko asko falta da. «Argia», «Napartheid», «Elhuyar», «Larrun», «Hegats»,... inurri ugarien ondorioa ditugu, baina aldizkari hauetako gehienak ikusteziak dira, harpidetzaren bidez jasotzen dira eta ez dute presentziarik kalean. Horretaz gain, entretenitzeko aldizkariak falta dira, espezializatu gabeko gai sinpleak, elkarrizketak,... eskaintzen dituzten aldizkariak.

200 INURRIK IPURBELTZ

Ospakizunik gabeko gertakarien artean dugu «Ipurbeltz» aldizkariaren 200. alea. 1978an kaleratu zenetik hilero eskuratu ahal izan dute euskal neska-mutilek. Aldizkari honek irakurleak entretenitu eta hezitzeaz gain, gaur egungo ilustratzaile asko trebatu ditu. Bertako produkzioaren ondoan, kanpotik ekarritako lanak argitaratu izan dira eta komiki, denborapasa, jolas edo txisteen ondoan, haurren parte-hartzea bulatzatu.

Egun, lodiagoa dugu «Ipurbeltz», ilustratzaile asko pasatu dira bere orrialdeetatik, pertsonaia famatu bilakatu bertako zenbait, Punki, Triski, Bi luma,... Baina urteak pasatu ahala, komikiak hartu du aldizkariaren pisurik handiena, literatura, jolasak, kolaborazioak eta antzekoak alde batera utziz. Urte asko dira, aldizkari berriak ere sortu dira («Xirrixta» esaterako)

eta ondo daude «Ipurbeltz» edo «Kili-kili» bezalakoak, baina beharbada gaurkotu beharko lirateke, gaurko neska-mutikoei produktu osatuagoa, erakargarriagoa eskaini.

Egia da honelako aldizkari baten lana ikustean samurrago antzematen direla gure hutsuneak. Haurrentzako komikigintza hiru aldizkari hauetara mugatzen da, album edo libururik bat ere argitaratzen ez delarik. Denborapasa eta entretenigarri den argitalpen osagarririk ere ez dago. Eta alde honetatik eskerrezkoa da aldizkari hauen lan, isila, ospakizun handirik gabe, hileru-hileru produktu duina kaleratuz; orain, osatu eta gaurkotzeko unea iritsi da.

GARZIARENA INURRIA

Izan dira bestelako argitalpen edo aldizkari xumeagoak. «Garziarena» bezala; uda aurretik kaleratzeari utzi zion aldizkari edo panfletoa. Euskal kultura bere osotasunean eta askatasun handienaz (askotan argitaratzaileek beraiek ere ez zekiten nor zen artikulua egilea) kritikatu eta komentatu ahal izan da. Hontaz eta hartaz, hemengoak eta hangoak, euskaraz nahiz erdaraz, espiritu kritikoa bultzatu nahi izan da, erreflexionatu gure herriaz, gure egoeraz, gure etorkizunaz. «Garziarena»z hitz egiterakoan gehiago aipatu da proiektuaren atzean zegoen jendea produktua bera baino, eta tamalgarria izan da eztabaidarako irekitako bidea ez jorratzea. Beharbada (gainerako) gure komunikabideen interes-ezak eragotzi du debatea edo isildu ditu aldizkarian esandako zenbait burutapen eta iritzi; Jaurlaritzaren politika kulturalaz, borroka armatuaz, euskararen egoeraz, argitalpengintzaz... ugari izan dira panfleto horretan ukitutako gaiak, baina ez dakigu zein arrazoirengatik ez diren beren marko txiki eta isil horretatik atera.

Baina «Garziarena» euskal-lagun talde baten proiektua izan da, martxan jarri eta egun batean «basta» esan arte mantendu duten proiektua. 1.000 irakurle inguru zuten eta kolaborazioak gero eta gehiago. Hala ere, herri honen ahuleziaren adibide garbia dugu. Proiektuak ia pertsonalak dira eta alde horretatik ez dago talde sendo bat hauen inguruan. Ez dakit zer

ondorio aterako zuten panfleto hau bultzatu zutenek, baina garbi dago debate eta eztabaidarako plataformen beharrea gaudela, eta hori zen «Garziarena»k eskaintzen zigun aukera bat.

INURRI LANGILEAK

Asko dira aipatu beharko liratekeen inurriak. Baina orokorrean nik uste, zenbait gertakari garrantzitsu izan badira ere, benetako aldaketak apurka-apurka ematen ari dira. Inurria bere bakardadean, auto-stop egiten, Otto Pette inurria edo inurrien tristura —teoria eta guzti—. Asko dira inurriak, eta ez bakarrik literarioak!, baina nik nahiko sakabanatuak ikusten ditut, bakoitza bere proiektuak egiten. Ez dut esaten kultur plangintza bat behar dugunik, baina bai egungo errealitateari buruzko erreflexioa eta azterketa. Non gauden, eta nora joan gaitezkeen; banakako lan horiei nola atera ahalik eta etekin handiena, alegia. Inurrien erregina nahi ez baldin badugu (ez-monarkiko asko baitago gure artean), gutxienez inurrien batzarra egin beharko genuke edo inurrien buruzagiek egoera aztertu. Ez da gutxi!

JOSE RAMON ETXEBARRIA

Guztiok ditugu geure puntu «ahulak» eta «deformazio profesionalak», gauzak geure ikuspuntu propio eta mugatutik ikustera eramaten gaituztenak. Aitor dut horietarikoa dela niretzat gizarte zibilaren funtzionarizazioaz dudan iritzia, bizitzan zehar behin baino gehiagotan mamu-modura hartu dudana, eta horregatik sarri saiatu naiz, gure nortasun kultural eta intelektualean horrek ekar ditzakeen kalteak aztertzen eta horietaz pentsatzen. Hurrengo lerroetan pasa den urteko gorabehera kulturalak komentatzeko datorren diskurtuaren koordinatuak aldeztetik ezagunak izan daitezzen, ezer baino lehenago, militarizaziotik hurbil dakusadan bide horren aurreko —edo aurkako— intsumisioa aldarrikatzen dudala esanez hasiko naiz, eta bizitasun intelektuala eta disidentziarako eskubidea